

Aşı Kararsızlığı Bağlamında Aşı Tartışmaları: Twitter'da Kovid-19 Örneği

Didem NARMANLI*

Öz

Kovid-19 aşılarının geliştirilerek uygulanmaya başlanmasıyla birlikte ülkeler pandemiyle mücadelede aşılama programlarına başlamışlardır. Aşıya erişimde herhangi bir sıkıntı yaşanmamasına rağmen veriler, Türkiye'de aşılama oranlarının pandemiyle mücadelede istenen düzeyde olmadığını göstermektedir. Aşı kararsızlığı ve infodemi arasındaki ilişkinin sorunsallaştırıldığı bu çalışmanın amacı Twitter'da aşı ile ilgili tartışmaların ne olduğunu belirleyerek aşı kararsızlığı yaşayan kullanıcıların argümanlarını infodemi bağlamında değerlendirmektir. Bu bağlamda çalışmada Twitter'da aşı ile ilgili hangi konuların tartışıldığı, aşıya karşı güvensizliğin nedeni olarak neler ifade edildiği, aşı kararsızlığı yaşayan kullanıcıların tweetlerinde hangi yanlış bilgilerin öne çıktığı ve aşı kararsızlığı yaşayan kullanıcıların argümanlarına dayanak olan komplo teorilerinin hangileri olduğu sorularına yanıt aranmıştır. Çalışmada 2349 tweete nicel içerik çözümlemesi ve betimsel çözümleme uygulanmıştır. Çalışmada aşı kararsızlığı yaşayan kullanıcıların aşı tutumlarının homojen olmadığı, aşı ile ilgili tartışmaların çoğunlukla kullanıcıların bazı hak ve hizmetlerden yararlanabilmek için aşı ve PCR testi yaptırmak zorunda kalmalarından kaynaklandığı, küresel ilaç şirketlerine ve sağlık sisteminin aktörlerine güvenmedikleri ve aşı ile ilgili argümanlarını sıklıkla komplo teorilerine, aşının yan etkilerine, aşının virüse karşı herhangi bir koruyuculuğu olmadığına ve aşının faz çalışmalarını tamamlamadığına dair yanlış bilgiye dayandırdıkları bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Infodemi, Yanlış Bilgi, Twitter, Aşı Kararsızlığı, Komplo Teorileri

*Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü, didemcabuk@sdu.edu.tr

Narmanlı, D. (2022). Aşı Kararsızlığı Bağlamında Aşı Tartışmaları: Twitter'da Kovid-19 Örneği. TRT Akademi, 7 (14), 28-57. DOI: 10.37679/trta.1013435

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 22.10.2021

Revizyon Tarihi: 22.12.2021

Kabul Tarihi: 14.01.2022

ORCID ID: 0000-0002-0337-1312 DOI: 10.37679/trta.1013435

Vaccine Debates in the Context of Vaccine Hesitancy: Covid 19 Case on Twitter

Didem NARMANLI

Abstract

With the development and implementation of Covid 19 vaccines, countries have started vaccination programs to combat the pandemic. Although there is no barrier in accessing the vaccine, the data show that the vaccination rates in Turkey are not at the desired level in the fight against the pandemic. The aim of this study, in which the relationship between vaccine hesitancy and infodemic is problematized, is to identify the debates about Covid 19 vaccines and to evaluate the arguments of the vaccine hesitant users in the context of the infodemic. In this context, the research sought answers to the questions of which vaccine-related topics are discussed on Twitter, what is expressed as the cause of vaccine mistrust, what false information is prominent in the tweets of users who are hesitant about vaccines, and which conspiracy theories are the basis for the arguments of users who are hesitant about vaccines. Quantitative content analysis and descriptive analysis were applied to 2349 tweets in this study. In the study, it was found that the vaccine attitudes of users with vaccine hesitancy are not homogeneous, the discussions about the vaccine mostly stemmed from the fact that the users had to have a vaccine and PCR test in order to benefit from some rights and services, users do not trust global pharmaceutical companies and actors of the health system. They also based their arguments about the vaccine mostly on conspiracy theories and the disinformation about the side effects of the vaccine, the fact that the vaccine has no protection against the virus, and the vaccine has not completed phase studies.

Keywords: Infodemic, Disinformation, Twitter, Vaccine Hesitancy, Conspiracy Theories

Research Paper

Received: 22.10.2021

Revised: 22.12.2021

Accepted: 14.01.2022

1. Giriş

Kovid-19 pandemisiyle birlikte virüsün yol açtığı hastalığın tedavisine ilişkin çalışmalar da başlamış; pandeminin ilk zamanlarında mevcut olan bazı ilaçların tedavi amaçlı kullanılmasının ardından aşı çalışmaları hız kazanmıştır. Çin, Almanya, Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerde farklı ilaç şirketleri tarafından virüse karşı farklı aşilar geliştirilmiştir. Aşıların geliştirilmesinden ve kullanımına onay verilmesinden kısa bir süre sonra Türkiye’de de kovid-19 pandemisiyle mücadelede aşılama çalışmaları kademeli olarak başlamıştır.

Pandemi sürecinde karşı karşıya kaldığımız yalnızca küresel bir sağlık krizi değil, aynı zamanda sosyal medyada dolaşan yanlış bilgi krizidir. Sosyal medyanın eskisinden çok daha fazla sayıda enformasyonun dolaşıma girmesine ve bireylerin bu enformasyona daha hızlı erişebilmesine olanak sağlaması sıklıkla bir avantaj olarak değerlendirilse de enformasyon üzerindeki düşünme, denetleme ve teyit etme olanağımız kısıtlanmıştır. Demokrasi ve toplumsal kutuplaşma bağlamında uzun zamandır tartışılmakla birlikte yanlış bilgi, pandemi sürecinde insanların hastalığa karşı alınan önlem ve tedbirlere uymasına engel teşkil ettiği için ilk kez bir kamu sağlığı meselesi olarak karşımıza çıkmıştır.

Yanlış bilginin kamu sağlığı açısından teşkil ettiği soruna dikkat çeken Dünya Sağlık Örgütü’nün (DSÖ) literatüre kazandırdığı infodemi kavramı, bazıları doğru ama bazıları yanlış olan bilgi yığını ve bu yığın karşısında insanların doğru bilgiye ulaşmasının zorluğunu ifade etmektedir. Literatürde yer alan çok sayıda çalışma, infodeminin pandemi sürecindeki zararlarını ortaya koymaktadır (bkz. PAHO, 2021; Yıldırım, 2020; Brennan vd., 2020, Gölbaşı ve Metintaş, 2020; BİLGİmag, 2020). Bu çalışmalarda sosyal medyada pandemiyle ilgili dolaşıma giren komplo teorileri, dezenformasyon ve mezenformasyon gibi yanlış bilgi türleri tanımlanmış; bunların kamunun hastalıkla ilişkili güvenilir ve doğru bilgiye ulaşarak gerekli sağlık tedbirlerini almasını zorlaştırdığı belirtilmiştir.

Pandemi sürecinde kovid-19 aşılarının geliştirilerek kullanılmaya başlanmasıyla birlikte yaşamın normalleşebilmesi için DSÖ, aşıların önemine dikkat çekerken (DSÖ, 2021a) ülkeler toplumsal bağışıklığın oluşabilmesi için hedefledikleri aşılama oranlarına ulaşmakta zorluk yaşamaktadır. Aşı kararsızlığı, aşıya erişimin mümkün olduğu ülkelerde hedeflenen aşılama oranlarına ulaşılabilmesinin önündeki en büyük engeldir. Aşı karşıtı gruplar; kampanyalar, yayınlar ve internet siteleri aracılığıyla insanların aşılar hakkındaki risk algısını ve dolayısıyla aşılama oranlarını etkilemektedir (DSÖ, 2017, s. 19). Bu nedenle aşıyla ilgili kaygıların ve bu kaygıların nedenlerinin anlaşılması, aşılamanın başarısı açısından oldukça önemlidir (Yıldız, vd., 2021).

DSÖ (2013) aşı kararsızlığını etkileyen faktörlerden birinin iletişim ve medya araçları olduğunu belirtmiştir. Nitekim kovid-19 aşılarının geliştirilmesi ve uygulanmaya başlanmasıyla birlikte aşilarla ilgili birçok komplo teorisi ve yanlış bilgi de sosyal medyada dolaşıma girmiştir. Bu nedenle bu çalışmada aşı kararsızlığı ve infodemi arasındaki ilişki sorunsallaştırılarak Twitter’da aşı kararsızlığı yaşayan kullanıcıların argümanlarının infodemi bağlamında değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışmada öncelikle literatür temelinde infodemi ve yanlış bilgi kavramları, ardından aşı kararsızlığı tanımlanarak irdelenmiştir. Çalışmada Twitter’da aşı ile ilgili hangi konuların tartışıldığı, aşıya karşı güvensizliğin nedeni olarak neler ifade edildiği, aşı kararsızlığı yaşayan kullanıcıların tweetlerinde hangi yanlış bilgilerin öne çıktığı ve aşı kararsızlığı yaşayan kullanıcıların argümanlarına dayanak olan komplo teorilerinin hangileri olduğu sorularına yanıt aranan araştırma bölümünde ise aşı kararsızlığı yaşayan kullanıcıların atmış olduğu 2349 tweet nicel ve nitel olarak çözümlenerek aşı kararsızlığının infodemi ile ilişkisi tartışılmıştır.

2. Aşı Kararsızlığı

Aşı, virüs kaynaklı hastalıkları ifade eden enfeksiyon hastalıklarıyla mücadelede hâlâ daha en etkili korunma yöntemidir. Bulaşıcı salgın hastalıkların önlenmesi ve kontrolü için kritik bir öneme sahip olan aşilar, insanların bağışıklık sisteminin virüsle kontrollü bir şekilde tanışmasını ve güçlenmesini sağlayarak küresel sağlık güvenliğinin sağlanmasında hayati bir araçtır (DSÖ, 2021b). Gelişmiş ülkelerde bazı enfeksiyon hastalıklarının azalması, çocuk felci gibi bazı enfeksiyon hastalıklarının belirli coğrafyalardan silinmesi ve çiçek hastalığı gibi bazı enfeksiyon hastalıklarının ise tüm dünyada ortadan kaldırılması aşilarla mümkün olmuştur (Badur, 2011).

Kovid-19 pandemisiyle birlikte gündelik yaşamımızda sıklıkla duymaya başladığımız aşı karşıtlığının tarihi ilk aşı çalışmasının yapıldığı 1796 yılına uzanmaktadır. Edward Jenner’in sığır çiçeği hastalığına karşı aşı çalışmaları bir din bilgini olan E. Massey tarafından tanrıya karşı gelerek şeytana uymak olarak değerlendirilmiştir (Kader, 2019, s. 378). Bununla birlikte 1850’lerde İngiltere’de ilk aşı karşıtı hareketlerin şekillenmesinden beri aşiların güvenli veya etkili olmadığını ve ayrıca aşılanmanın dini inançlarla veya insan haklarıyla bağdaşmadığını savunan çeşitli gruplar var olmuştur. 1970’lerde ve 1980’lerde küresel ölçekli aşı karşıtı lobicilik faaliyetleri bazı ülkelerde boğmaca aşısının durdurulmasına neden olmuştur. 1990’ların sonuna kadar bu ülkelerdeki boğmaca vakalarının sayısı aşılamaya devam eden ülkelere nazaran 10 ila 100 kat artmıştır (DSÖ, 2017, s. 19).

Aşı karşıtlığı tüm aşıların reddedilmesini ifade eden kutuplaştırıcı bir terimdir. Aşılar karşı en eleştirel olan insanlar bile kendilerinin aşı karşıtı olarak tanımlanmasına itiraz etmektedir. Nitekim çağrıştırdığı olumsuz anlamlar göz önünde bulundurulduğunda insanları aşı karşıtı olarak etiketlemek onların aşı kabulünü sağlamasını olumsuz etkilemektedir. Buna karşın literatürde önerilen aşı kararsızlığı terimi, tartışmayı karşıtlık veya savunuculuk şeklindeki dikotomik bir bakış açısından uzaklaştırmakta; aşı davranışını aktif talepten tüm aşıların tamamen reddedilmesine kadar uzanan bir dizi potansiyel tutum ve davranış olanağı üzerinden tanımlayan bir yaklaşım değişimini ifade etmektedir (Dubé vd., 2021, s. 177-178). Aşı konusunda kararsızlık yaşayan bireyler, belirli aşılar veya genel olarak aşılama konusunda değişen derecelerde kararsızlıkları olan heterojen bir gruptur. Bazıları, aşılar hakkındaki endişeleri sürse de tüm aşıları kabul edebilir; bazıları, bazı aşıları kabul ederken diğerlerini reddedebilir veya geciktirebilir, bazıları ise tüm aşıları reddedebilirler (DSÖ, 2013 s.1). Yani aşı kararsızlığı aşıyla ilgili şüpheleri ve kaygıları ortak olmakla birlikte aşı davranışı çeşitlilik gösteren bireyleri anlatmak için kullanılan bir terimdir.

Aşı kararsızlığı güven (aşıya veya sağlayıcıya güvenme), hâlden memnun olma (aşı ihtiyacını algılamama, aşıya değer vermeme) ve uygunluk (erişim, zaman) gibi bir dizi faktörden etkilenen bir davranıştır (DSÖ, 2013, s. 1). Bununla birlikte daha önceki salgın enfeksiyon hastalıklarına yönelik çalışmalar aşıların kabulünü etkileyen iki ana neden ortaya koymaktadır. Bunlardan ilki olan yapısal engeller, bireylerin aşıya ve aşı hizmetlerine erişimini engelleyen konuları ifade etmektedir. İkinci neden olan tutumsal engeller ise bireylerin aşı hizmetlerini arama veya kabul etme isteğini azaltan inançlar veya algılardır. Hastalığın önlenmesine dair gönül rahatlığı, aşıların zararlarına dair risk algısı; aşılar, aşığı üreten, denetleyen ve dağıtan kurumlara ve sağlık çalışanlarına duyulan güvensizlik; aşılar hakkında korku ve belirsizlik yaratmayı amaçlayan yanlış bilgi; aşılar ve aşılama önerileri hakkındaki bilgi eksikliğinden kaynaklanan yanlış kanılar, tutumsal engellerdir (Fisk, 2021, s. 52). Nitekim Downs, De Bruin ve Fischhoff (2008'den aktaran Etesaminia ve Bağcı Derinpınar, 2021, s. 384) çocukluk aşılarını reddeden veya erteleyen ebeveynlerin aşılarla ilgili bilgi almak için interneti kullanma olasılıklarının çocukluk aşılarını tam olarak yaptıran ebeveynlerden daha yüksek olduğunu bulmuştur.

Atalay (2019) günümüzdeki aşı kararsızlığını sağlıkta modern paradigmadan post-modern paradigmaya geçişle açıklamaktadır. Buna göre; bir yandan gerçeğin ne olduğunun önemini yitirdiği hakikat sonrası durumla komplo teorileri güç kazanırken diğer yandan olgu ve fikir arasındaki sınır silikleşmiş ve fikirler olgular kar-

şısında yükselmiştir. Olgusal olanın merkezi bir yere sahip olduğu modern durumdan postmodern duruma geçişte bireysel fikirler, hikâyeler, duygular ve değerler önem kazanmaktadır. Bununla birlikte deregülasyon politikalarına devletin sağlık alanından çekilmesi ve sağlığın ticarileşmesi küresel çapta faaliyet gösteren ilaç şirketlerinin kâr amaçlı faaliyetlerine yönelik şüphelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Neoliberal sağlık politikaları, öne çıkardığı bireysel seçim vurgusuyla, bireyleri sağlık seçimleri konusunda birincil yetkili konuma getirerek daha fazla sorumluluk almaya çağırılmaktadır. Bu minvalde sağlık, bireylerin seçim yaptıkları bir tüketim nesnesine dönüşerek medyada bir gösteri hâlini almaktadır.

Özceylan, vd.'ne göre (2020, s. 1038) gelişmekte olan ülkelerde aşı kararsızlığı nedenleri gelişmiş ülkelerdekinden farklılaşmaktadır. Buna göre Türkiye'de aşı kararsızlığının en önemli iki nedeni, aşılardan üreten şirketlere duyulan güvensizlik ve sosyal medya başta olmak üzere medya ve internette aşının zararlı olduğuna dair yer alan bilgilerdir. Akyüz (2021) ise kendisini muhafazakâr/dindar ve milliyetçi olarak tanımlayan kişilerin aşı yaptırma tutumunun daha düşük olduğunu; kendisini laik olarak tanımlayan kişilerin ise hükümetin vaka sayılarını gizlediğine yönelik daha yüksek tutuma sahip olduğunu bulmuştur. Buna göre muhafazakâr/dindar kesimin aşı kararsızlığında Batı'ya duyulan güvensizlik, dünyayı güçlü ailelerin ve merkezlerin yönettiği ve bedeninin kutsallığı inancıyla kürtaj gibi bazı müdahaleleri reddetme davranışları etkilidir.

3. İnfodemi ve Kovid-19 Aşılarıyla İlgili Yanlış Bilgiler

İnfodemi, internet teknolojilerindeki gelişmeyle birlikte doğru bilgi kadar yanlış bilginin de bir yığın hâlinde dolaşıma girmesini ve bu yığın içerisinde bireylerin ihtiyaç duyduğu doğru ve güvenilir bilgiye erişme zorluğunu ifade etmektedir (DSÖ, 2020). Bu nedenle infodemi, insanların doğru ve yanlış bilgiyi ayırt edebilmesi önündeki en büyük sorunlardan birisidir. MacDonald ve Dubé (2020), sosyal medyada aşılarla ilgili dolaşımda olan çok sayıdaki yanlış bilginin insanların bilimsel bilgileri görmesini engelleyerek aşılarla ilgili tutumlarını büyük ölçüde etkilediğini belirtmiştir. Benzer şekilde Brennan vd., (2020) kovid-19 ile ilgili yanlış bilgi ve komplo teorilerinin en çok çevrim içi yayıldığını ortaya koymuştur.

Yanlış bilgi her zaman kamusal bir mesele olmuştur. Bununla birlikte infodemi kavramı bu eski meselede yeni olanın yanlış bilginin üretim ve dolaşım hızı olduğunun altını çizer. Geleneksel medyaya kıyasla kullanıcı türevli içeriklere izin veren sosyal medya daha demokratik bir mecra olarak kabul edilse de paylaşılan içeriğin doğruluğu üzerinde denetim sağlamak ve yanlış bilginin yol açtığı zararlara yönelik bir yaptırım uygulamak oldukça güçtür. Bu kapsamda YouTube,

Facebook, Instagram ve Twitter, infodemiyle mücadele etmede kendi denetim mekanizmalarını oluşturmaya başlamıştır (YouTube, 2021; Facebook; 2021; Twitter, 2021). Bununla birlikte internette dolaşıma giren yanlış bilgiyle mücadele eden doğrulama platformlarının sayısı ve önemi de giderek artmaktadır. Türkiye’de ilk doğrulama platformu olan YalanSavar.org faaliyetlerine 2009 yılında sosyal medyada dolaşıma giren domuz gribi ile ilgili paylaşımların doğruluğunu inceleyerek başlamıştır. Türkiye’de şu anda faaliyet gösteren sekiz doğrulama platformu vardır. Bunlar YalanSavar.org, MalumatFurus.org, EvrimAgaci.org, DogrulukPayi.com, Teyit.org, gununyalanlari.com, FactCheck.TR ve Dogrula.org’dur. (Ünver, 2020).

Doğrulama platformları, internet ortamında dolaşıma giren bilgilerin doğrulanması dışında belirli konularda hazırladıkları dosyalarla yanlış bilgiyle mücadelede önemli roller üstlenmektedir. Teyit.org, Türkiye’de aşı karşıtlığını anlayabilmek için Twitter’da aşılarda ilgili kasten yanlış bilgi yayan hesapları incelemiş ve aşılarda ilgili yanlış bilgi yayan tweetlerin etkileşim oranlarının 2020 yılına kıyasla yaklaşık üç kat arttığını bulmuştur. Bununla birlikte araştırmada incelenen 36 hesap tarafından atılan tweetlerde karşılaşılan aşı karşıtı anlatıların 5 başlık altında toplandığı belirlenmiştir (Teyit.org, 2021d):

1. mRNA Merkezli Anlatılar: mRNA aşılarının Bill Gates, Uğur Şahin ve diğer küreselcilerin bir oyunu olduğundan söz eden anlatılar.

2. Bill Gates ve “küreselciler” merkezli anlatılar: “biyoterörist” ve “küresel çete” gibi kelimelerin sıklıkla kullanıldığı bu anlatıda bazen Bill Gates’in insanlara komut vermek ve onları kullanabilmek için Sinovac, Moderna ve BioNTech aşılarda çip yerleştirdiği, bunun için de CDC ve DSÖ gibi kurumlarla veya Uğur Şahin’le beraber çalıştığı öne sürülmektedir. Bazı tweetlerde ise illüminati ve Rockefeller isimleri de geçmektedir.

3. Yan etki merkezli anlatılar: Aşıların psikolojik bunalım, miyokardit, alerji, anafaktik şok, parkinson, alzheimer ve çocuklarda otizme yol açması gibi yan etkileri olduğunun vurgulandığı bu tweetlerde aşının ölümleri engellemediği ve aşılarından sonra ölüm oranlarının daha çok arttığı iddia edilmektedir.

4. Hak merkezli anlatılar: Bu anlatıda aşı zorunluluğunun bireysel hakları ihlal ettiği ve aşı pasaportu uygulamasıyla asıl amaçlananın insanları takip ederek hareketlerinin kontrol altına alınması olduğu iddia edilmektedir.

5. Yeni varyant merkezli anlatılar: Delta varyantının ortaya çıkışının da covid-19’daki gibi bir aldatmaca olduğu fikrine dayanan bu anlatıda aşıların yeni varyantlara karşı etkili olmadığı iddia edilmektedir.

DogrulukPayi.com (2021a) da yine hazırladığı bir bültende kovid-19 aşısı ile ilgili yaygın olarak paylaşılan yanlış bilgileri derlemiştir. Buna göre Astrazeneca/Oxford kovid-19 aşısının DNA’yı değiştirmek amacıyla üretildiği, Uğur Şahin’in kovid-19 aşısı olmadığı, Pfizer-BioNTech aşısı çalışmalarında 6 kişinin öldüğü, kovid-19 aşılarının iç organlara zarar verdiği, Bill Gates’in aşılarla nüfusu azaltmak istediği, Pfizer-BioNTech aşı çalışmalarında dört gönüllünün geçici yüz felci geçirdiği, Türkiye’ye gelecek olan kovid-19 aşılarının içeriğinde fetüs olduğu, aşı ve ilaçların hastalık üreterek bağışıklık sistemini çökerttiği, İngiltere’de kovid-19 aşısı olduktan sonra düşük yapan kadınların sayısının %366 arttığı iddiaları en sık paylaşılan yanlış bilgilerdir.

4. Yöntem

Çalışmanın amacı infodemi bağlamında Twitter’da kovid-19 aşılılarıyla ilgili tartışmalarda aşı kararsızlığına etki eden faktörlerin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Twitter’da aşı ile ilgili hangi konular tartışılmaktadır?
2. Twitter’da aşıya karşı güvensizliğin nedeni olarak neler ifade edilmiştir?
3. Twitter’da aşı kararsızlığı yaşayan kullanıcıların tweetlerinde hangi yanlış bilgiler öne çıkmaktadır?
4. Twitter’da aşı kararsızlığı yaşayan kullanıcıların argümanlarına dayanak olan komplo teorileri hangileridir?

Araştırmanın evrenini Twitter’da kovid-19 aşılılarıyla ilgili olarak atılan olumsuz tweetler oluşturmaktadır. Evrene ilişkin bir bilgi olmaması nedeniyle örneklemin belirlenmesinde hashtag’lerden yararlanılmış ve olasılıklı olmayan örnekleme tekniklerinden biri olan kartopu örnekleme tekniği kullanılmıştır. Buna göre ilk adım olarak 20 Eylül-29 Eylül 2021 tarihleri arasında #aşı hashtagiyle atılan tweetler Twitonomy uygulamasıyla indirilmiştir. Ardından bu hashtage eşlik eden ve aşıyla ilgili olumsuz tutum belirten diğer hashtagler belirlenerek o hashtaglerle aynı tarih aralığında atılan tweetler indirilmiştir. Bu hashtagler ve tweet sayıları Tablo 1.’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Örneklemin Belirlenmesinde Kullanılan Hashtagler

# Hashtag	Tweet Sayısı
#asivepcrdurdurulsun	6131
#asıdeğilbiyolojiksilah	3908
#asımağdurları	3304
#aşı	3077
#asımasıolmıycam	3004
#aşıhakkında	2573
#asıdapcrdaolmuyoruz	955
#asilananlarasıyanlatıyor	882
#asiyahayır	683
#aşızulmü	346
#asızorbalığınadiren	312

Toplanan tweetlerden birbirinin aynısı olan, retweet olan, yalnızca hashtaglerden oluşan, aşıyla ilgili olumlu tutum ifade eden, aşıyla ilgili olmayan ve yabancı dilde olan tweetler ile haber tweetleri elendikten sonra 2349 tweet örneklemini oluşturmuştur.

Verilere nicel içerik çözümlemesi ve betimsel çözümleme uygulanmıştır. İçerik çözümlemesi elde edilen verileri özetlemek için kullanılan bir çözümleme tekniğidir (White ve Marsh 2006, s. 30-31). Nicel içerik çözümlemesinde veriler daha önceden oluşturulan ve tanımlanan kategoriler altında kodlanır. Böylelikle veriler sıkıştırılarak sistematik hâle getirilir (Stemler, 2000). Nicel içerik çözümlemesinde kullanılan kodlama cetveli, tweetlerin konuları ve içerikleri göz önünde bulundurularak araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Kodlama iki farklı araştırmacı tarafından bir tweet yalnızca bir kategoriye dahil edilecek şekilde yapılmıştır. Tweetin birden fazla kategoriyle ilgili olması durumunda tweetin öncelikli vurgusu, kullandığı hashtagler ve varsa ekli olan resim ve videolar da dikkate alınarak öncelikli kategoriye dâhil edilmiştir. Nicel içerik çözümlemesinde Krippendorff alfa (α) güvenilirlik değeri 0.85 olarak hesaplanmıştır. Veriler PASW Statistics 18 paket programıyla çözümlenmiştir. Twitter'da aşı tartışmalarını ve kullanıcıların aşıyla ilgili argümanlarını daha derin ele alabilmek amacıyla betimsel çözümmeden yararlanılmıştır. Verilerin doğrudan alıntılarla tanımsal bir yaklaşım hâlinde sunulduğu betimsel çözümleme (Wolcott, 1994) verilerin çalışmanın amacına uygun olarak önceden belirlenen bir çerçeveden hareketle belirli temalar altında özetlenmesi ve yorumlanmasına dayanan bir tekniktir (Altunışık, vd., 2010).

5. Bulgular

5.1. Nicel İçerik Çözümlemesi Bulguları

Aşı ile ilgili olumsuz tutum gösteren tweetler konularına göre 13 ana kategori altında ayrılmaktadır. Bu kategoriler Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Konularına Göre Tweetler

Ana Kategoriler	Tweet Sayısı	Yüzde
A. Aktörler, kurumlar ve uygulamalar	833	%35,4
B. Aşı güvenilirliği	724	%30,8
C. Hak temelli itiraz	258	%11
E. Aşı olmayacağı	152	%6,5
D. Desteklenenler	111	%4,7
F. Sorular	61	%2,6
G. Ülkelerden örnekler	44	%1,9
H. Uygulamada tutarsızlık	43	%1,8
I. Alıntılar	37	%1,6
İ. Enformasyon paylaşma	33	%1,4
J. Şifa ve baş sağlığı dilekleri	22	%1
K. Aşı taraftarları/aşı olanlar	19	%0,8
L. Ayrımcılık/ötekileştirme	12	%0,5
Toplam tweet sayısı	2349	%100

Aşıyla ilgili tweetlerin yaklaşık %35,4'ünü pandemi sürecinde rol alan aktörler, kurumlar ve uygulamalarla ilgili itiraz ve eleştiri tweetleri; yaklaşık %30'unu ise kovid-19 aşısının güvenilirliğini konu edinen tweetler oluşturmaktadır. Bunları sırasıyla aşı uygulamalarına ve politikalarına ilişkin hak temelli itirazları kapsayan tweetler (%11), kullanıcıların herhangi bir argüman veya gerekçe öne sürmeksizin aşı olmayacaklarını ve uygulamalara karşı direneceklerini ifade ettikleri tweetler (%6,5); konuşmaları ve eylemleriyle aşıya mesafeli konumlanan kullanıcıların destekledikleri kişilerle ilgili tweetler (%4,7); sorulardan oluşan tweetler (%2,6); farklı ülkelerden aşı uygulamalarına ve politikalarına ilişkin örneklerden oluşan tweetler (%1,9); aşı ve pandemi sürecindeki diğer tedbirlerin tutarsız olduğunu iddia eden tweetler (%1,8); alıntı yapılan ayetlerden ve sözlerden oluşan tweetler (%1,6); aşıya ve aşı uygulamalarında yaşanan sıkıntıların çözümüne ilişkin enformasyon paylaşan tweetler (%1,4); şifa ve baş sağlığı dileklerinden oluşan tweetler (%1), aşıya mesafeli olan kullanıcıların aşı olanlar hakkında görüş bildirdiği tweetler (%0,8) ve son olarak aşıya karşı mesafeli olan kullanıcıların

ötekileştirilmekten duydukları rahatsızlığı ifade ettikleri tweetler (%0,5) izlemektedir.

Tablo 3 ilk kategorideki itiraz ve eleştirilerin yöneldiği aktör, kurum ve uygulamalara göre tweetlerin sayısını göstermektedir.

Tablo 3. Aktörler, Kurumlar ve Uygulamaları Konu Edinen Tweetler

A. Aktörler, Kurumlar ve Uygulamalar	Tweet Sayısı	Genel Yüzde	Kategori Yüzdesi
A1. Doktorlar	198	% 8,4	%23,8
A.2 Sağlık Bakanı	151	% 6,4	% 18,1
A.3 Medya	151	% 6,4	% 18,1
A.4 AK Parti	117	% 5	% 14
A5. Küresel sağlık sistemi	45	% 2	% 5,4
A6. Genel itiraz	41	% 1,7	% 5
A7. Bilim/tıp	37	% 1,6	% 4,5
A8. Sağlık örgütleri (TTB/DSÖ)	21	% 0,9	% 2,5
A9. Bilim kurulu	15	% 0,7	% 1,8
A10. Milli Eğitim Bakanlığı	14	%0,6	% 1,7
A11. Cumhurbaşkanı	11	% 0,5	% 1,3
A 12. İçişleri Bakanlığı	8	% 0,4	% 1
A13. Muhalefet	7	% 0,3	% 0,8
A14. PCR testleri	6	% 0,3	% 0,7
A15. Adalet Bakanlığı	6	% 0,3	% 0,7
A16. Şirketler	3	% 0,1	% 0,4
A17. TÜİK	2	% 0,1	% 0,2
Toplam	833	% 35,4	% 100

Aşılarla ve aşılama süreciyle ilgili en yoğun eleştiri ve itirazın (%23,8) doktorlara yöneldiği görülmektedir. Sağlık Bakanı (%18,1) ve medyaya (%18,1) yönelen eleştiri ve itiraz tweetlerinin sayısı ise eşittir. Bu aktör ve kurumları sırasıyla AK Parti (%14), küresel sağlık sistemi (%5,4), herhangi birini veya bir kurumu hedeflemeyen genel itiraz ve eleştiri tweetleri (%5), modern tıp ve bilimin eleştirildiği tweetler (%4,5), Türk Tabipler Birliği ve Dünya Sağlık Örgütü gibi sağlık alanındaki örgütlerin eleştirildiği tweetler (%2,5), Bilim Kurulu'nun (%1,8) ve Milli Eğitim Bakanlığının (%1,7) eleştirildiği tweetler, Cumhurbaşkanı'na yönelik itiraz ve eleştirilerden oluşan tweetler (%1,3) ve diğerleri izlemektedir.

Tablo 4, kullanıcıların aşıların güvenilirliğinin sorgulandığı tweetlerde sunulan argümanları ve bunların sayılarını göstermektedir.

Tablo 4. Aşı Güvenilirliği ile İlgili Tweetler

B. Aşı Güvenilirliği	Tweet Sayısı	Genel Yüzde	Kategori Yüzdesi
B1. Komplo teorileri	338	% 14,3	% 46,7
B2. Yan etki	167	% 7,1	% 23
B3. Aşının koruyuculuğu	60	% 2,6	% 8,3
B4. Faz çalışmaları	46	% 2	% 6,4
B5. Güvenmiyorum	30	% 1,3	% 4,1
B6. Aşı içeriğindeki maddeler	24	% 1	% 3,3
B7. Onam formu	14	% 0,6	% 2
B8. Türkiye'deki kişi ve kurumlara güvensizlik	9	% 0,4	% 1,2
B9. Doktorların görüş farklılığı	9	% 0,4	% 1,2
B10. Aşının ücretsiz olması	8	% 0,3	% 1,1
B11. mRNA teknolojisi	4	% 0,2	% 0,6
B12. Üretici ülke ve şirketlere duyulan güvensizlik	4	% 0,2	% 0,6
B13. Acil kullanım onayının olmaması	3	% 0,1	% 0,4
B14. Aşı üretenlerin aşı olmaması	3	% 0,1	% 0,4
B15. Aşının bulunma süresinin kısa olması	3	% 0,1	% 0,4
B16. Aşının varyantlara göre değişmemesi	2	% 0,1	% 0,3
Toplam	724	% 30,8	% 100

Buna göre aşıların güvenilirliğini olumsuz etkileyen en önemli neden, komplo teorileridir (%46,7). İkinci sırada ise aşıların yan etkileriyle ilgili ifadelerin yer aldığı tweetler gelmektedir (%23). Üçüncü sırada aşıların hastalığa karşı herhangi bir koruyuculuğunun olmadığını ifade eden tweetler yer almaktadır (%8,3). Dördüncü sırada ise aşıların faz çalışmalarının tamamlanmadığı ve bu nedenle güvenilir olmadığını ifade eden tweetler bulunmaktadır (%3,9). Bunları sırasıyla herhangi bir neden belirtmeksizin kullanıcıların aşılarına güvenmediğini belirttikleri tweetler (%3,7), aşı içeriğinin bilinmemesi veya grafen gibi toksik maddelerin yer aldığı ifade eden tweetler (%3,3), imzalatılan onam formundaki ifadeler nedeniyle aşının güven vermediğini ifade eden tweetler, kullanıcıların Türkiye'de sağlık alanındaki kişi ve kurumlara güvenmedikleri için aşıya güvenmediklerini ifade ettikleri tweetler, doktorlar arasında aşıyla ilgili görüş farklılıkları nedeniyle aşıya güvenmediklerini ifade ettikleri tweetler (%1,2) ve diğerleri izlemektedir.

Twitter'da aşıyla ilgili tartışmalardan biri de getirilen kısıtlamalara ilişkindir. Bu tartışmalar İçişleri Bakanlığı tarafından pandemi süresince yayınlanan genelgelere dayanarak aşı olmayan ve aşı sürecini tamamlamayanların okul, kampüs,

hastane, kafe, alışveriş merkezleri, restoran gibi iç mekânlara girişine, seyahat etmesine ve çalışmasına yönelik kısıtlamaları konu almaktadır. Bu kısıtlamalara çeşitli haklar çerçevesinde itiraz eden tweetlerin dağılımı Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5. Aşı Uygulamalarına Yönelik Hak Temelli İtirazlar

C. Hak Temelli İtiraz	Tweet Sayısı	Genel Yüzde	Kategori Yüzdesi
C1. Anayasal hak ve özgürlükler	10	% 4,3	% 39,1
C2. Eğitim hakkı	83	% 3,5	% 32,2
C3. Hasta hakları	28	% 1,2	% 10,8
C4. Seyahat hakkı	27	% 1,2	% 10,5
C5. Çalışma hakkı	19	% 0,8	% 7,4
Toplam	258	% 11	% 100

Tablo 5’te görüleceği üzere bu tartışmaların yaklaşık %39’unda kısıtlamaların genel olarak anayasal hak ve özgürlüklere aykırı olduğu belirtilirken yaklaşık %61’inde belirli hak ve özgürlükler üzerine yoğunlaşmıştır. Buna göre kısıtlamaların eğitim hakkına aykırı olduğunu belirten tweetlerin oranı %32, aşılama zorunluluğunun hasta haklarına aykırı olduğunu belirten tweetlerin oranı %10,8, aşı zorunluluğunun seyahat hakkına aykırı olduğunu belirten tweetlerin oranı %10,5 ve aşı zorunluluğunun çalışma hakkına aykırı olduğunu belirten tweetlerin oranı %7,4’tür.

5.2. Betimsel Çözümleme Bulguları

Çalışmada nicel içerik analizinde kullanılan kodlama cetvelinde yer alan kategorilerden ilk üçü betimsel çözümlemenin temalarını oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı doğrultusunda aşı tartışmaları ve aşıya olan mesafeyle ilgili daha derin bir kavrayış geliştirebilmek için betimsel çözümleme, tartışmaların nicel olarak yoğunlaştığı “Aktörler, Kurumlar ve Uygulamalar”, “Aşı Güvenilirliği” ve “Hak Temelli İtirazlar” kategorilerinin en fazla tweet sayısına sahip alt kategorilerine uygulanmıştır. Betimsel çözümleme bulguları ilgili kategori başlığı altında derlenmiştir.

5.2.1. Aktörler, Kurumlar ve Uygulamalar

Twitter’da aşılara ilgili tartışmaların çok büyük bir kısmını aktörler, kurumlar ve uygulamalara yönelik eleştiri ve itirazlar oluşturmaktadır. Bu tema altında en yoğun eleştirilen grup doktorlardır. Eleştirilerin doktorlar üzerinde yoğunlaşmasının en önemli nedenlerinden biri Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı uzmanı Prof. Dr. Nuri Zafer Kurugöl’ün katıldığı NTV akşam

haberlerinde sağlık ocaklarında zaman zaman aşıların karıştırıldığını ve küçük çocuklara yanlışlıkla kovid aşıları yapıldığını söylemesidir.

"#Bebeklere biz anne-babalarından habersiz #COVID19 #aşı yapılmış bu nasıl olur derhal bunu söyleyen #DrZaferKuruğölTutuklansın ve diğer kurumlarda denetlensin benim bebeğim #DenekDeğilBebek yeter artık bırakın yakamızı geleceğimize, bebeklerimize dokunmayın."

Allah bizi bu kotu insanların serrinden korusun. Bu bebekleri nasıl aşılarsınız. Rabbim senden yardım diliyoruz #aşihakkında

Doktorlara eleştirilerin ve itirazların yöneltildiği bir diğer konu da doktorlar ve ilaç şirketleri arasındaki ticari ilişkilerdir. Bu tartışmalarda sıklıkla öne sürülen argümanlarda doktorların büyük şirketler tarafından maddi olarak desteklendiği iddia edilmektedir.

"Eskiden Hamile kadınlara doktorlar ağrı kesici hap ve iğne yazmaya bile çekinirlerdi. Şimdiyse küresel şebekenin mümessili doktorlar deneysel sıvı iğnelerin mutlaka hamile anne adaylarına bile yapılmalı diyorlar.! #AsıMasıOlmiycam"

"Birçoğunun finansörü eli çantalı ilaç mümessilleri aracılığındaki ilaç şirketleri olan "doktorlar güruhu" içinde güvenebileceğimiz insanların sayısı bir düzineyi bulur mu bu ülkede? #billimKurulunaGüvenmiyorum#AsıMasıOlmiycam #AydınUEuniversitesi-KapılarıAc #AsıVePcrDurdurulsun"

Tweetlerde doktorlara yöneltilen eleştirilerin ve itirazların temelini oluşturan aşı şirketleriyle ticari ilişkiler argümanı, modern tıp ve bilime, küresel sağlık sistemine ve sağlık örgütlerine yönelen eleştirilerin bazılarında da dayanak olmaktadır.

"1 Doz BioNTech aşısı 35 Euro, kişi başı 3 DozX35 Euro=105 Euro. 1 Euro 10 TL= 105 EuroX10TL= 1.050 TL 1.050 TL X 83 Milyon... Sonucu yorum yazın. İşte bu yüzden aşı olmak zorundasınız. #SavASInMaskesiniKaldır #AsıVePcrDurdurulsun #Arkasokaklar-boykot"

"@tgrthaberv @sevdaturkusev @drerol_kose @maranki #aşihakkında dünyada Sağlık bir sektör olduğu için çok büyük paralar dönüyor. Sağlık parayla olduğu için kimse bizi iglestirmez diye düşünüyorum"

"Pfizer CEO'su Albert Burla: "Çok fazla yatırım yaptık. Bilim insanlarımızı ve mühendislerimizi yeterli doz üretmek için fazla çalışmaya zorladık. Bu yüzden insanlara her yıl yeni dozlar vermek lazım" Asıl meseleyi daha nasıl itiraf etsin? BioNTech #aşı #AsıDeğilBiyolojikSilah"

Bazı kullanıcılar Bilim Kurulu üyelerini ve Sağlık Bakanı'nı da küresel ilaç şirketleriyle ve bu bağlamda DSÖ ile iş birliği yaptıkları iddiasıyla eleştirmektedir.

Bu bağlamda bazı tweetlerde Türkiye'deki aşılama uygulamalarının DSÖ ve ilaç şirketlerinin dayatması sonucunda şekillendiği ve Bilim Kurulu'nda yer alan doktorlara küresel ilaç şirketleri tarafından fon sağlandığı yönünde iddialar yer almaktadır.

"Bilim kurulu üyelerinin geçmişi, bağlantıları, araştırma sponsorları, kaynakları araştırılsın. Bebeklere gizli deney yapanlarla bağlantıları araştırılsın, buna zemin hazırlayan bilim kurulunun, bu doktorların ne olduğunu bilmek hakkımız !!! #aşihakkında"

"Bilim kurulu üyelerinin yabancı ilaç şirketleri ile olan bağlantıları araştırılsın. Prof. Canan Karatay ve Prof.Serhat fındık hocalarımız neden bilim kurulunda değil.#aşihakkında"

"Film kurulu ve #Aşı dayatmacılar .. içlerinde salgın bakanı Erol Taş var mı bilmem ama bürokratların kesinlikle bu rakamlardan çok fazla aldığı bi aşıkır twitter.com/yenisafak/stat..."

Sağlık Bakanı'na yöneltilen itirazlar sıklıkla gerçek verilerin saklandığı iddiasına dayanmaktadır. Buna göre Sağlık Bakanı, aşı nedenli ölüm vakalarının sayısını ve aşılıların yoğun bakıma yatma oranlarını saklamaktadır. Ayrıca Sağlık Bakanı aşıların yan etkisini görmezden geldiği ve buna ilişkin bilgileri sakladığı iddialarıyla da eleştirilmektedir.

"#aşihakkında Bakan hastanede yatanların yüzde doksanbeşi aşısı tamamlanmayanlar diyerek gerçeği algılarla oynayarak dile getirmiştir. Yani bir veya iki doz aşıllılar dedi hastanede yatanlar."

"@drfahrettinkoca zararlı aşidan sonra, şimdiden bile ölen,felç vs olan binlerce kişi var,tek kelime etmezsin. twitter vs yansıyanlar onda biri bile değil #BioNTechYanEtKi #asımağdurları #oeğretmen #Corona #pazar #MaltepeRuhuAnıtparkta #dolar #PC-Rtestinehayır"

"Vaka haritası değil #biontekyanetki haritası yayınla artık. #ArkaSokaklar #Boykot KanalD #PCRbitersePandemiBiter #PcrTestineHayir #AsıMasıOlmyıcam #AsıVePcr Durdurulsun #MaskenDuestueEsinSenol #plandemibitiyor @RTERdogan"

Tweetlerde AK Partiye yönelen eleştiriler sıklıkla küresel şirketler ve örgütlere iş birliği yapıldığı iddialarına dayanmaktadır. Bu iddialardan bazılarının dayanağı ise DSÖ'yle 2 Mayıs 2017 tarihinde imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti ve Avrupa Bölge Ofisi Vasıtasıyla Dünya Sağlık Örgütü Arasında İnsani ve Sağlık Acil Durumlarına Hazırlıklılık DSÖ Coğrafi Ayrık Ofisinin İstanbul Türkiye'de Kurulmasına İlişkin Ev Sahibi Ülke Anlaşması"dır. Kullanıcılar bu anlaşmayla hükûmetin ülkeyi "küresel çeteye" teslim ettiğini düşünmektedir.

"Yönetimi DSÖ'ye teslim edenler, seçimlerde hangi yüzde Milletten oy isteyecekler? #ParisiklimAntlaşmasınahayır #PcrDayatmasıDurdurulsun #AsıDeğilBiyolojikSilah"

"Virüs çıkmadan 8 ay önce DSÖ'ne ülkeyi teslim etmişiz. Dsö görevlileri söyledikleri tüm sözlerden, yaptıkları eylemlerden görevleri bittikten sonra bile cezadan muaflar. Geçici görevlendirilenler de. Keşke sizi oraya getiren halkınıza da bu kadar düşünseydiniz. #asımağdurları <https://t.co/0I90sHbzhW>"

"Ülke elden gidiyor, küresel çete ele geçirmiş, insan hakları yerlerde, bilim sürünüyor, hürriyet tutsak, Artık yeter Özgürlüğümüzü istiyoruz Ası pcr maske istemiyoruz #BüyükYanışAnkaraDa #AsıVePcrDurdurulsun #PcrHatalıAsıZararlı #PCRBitersePande-miBiter"

Tweetlerde tartışmalara konu olan bir diğer aktör de medyadır. Medya sıklıkla pandemi sürecinde aşı propagandası yapmakla, "gerçek" bilim insanlarına ve doktorlara yer vermemekle, yayınladığı içeriklerde hastalıkla ilgili korku oluşturarak küresel şirketlerin aşı ticaretine yardım etmekle ve ticari çıkarları doğrultusunda gerçekleri gizlemekle eleştirilmektedir.

"#aşihakında medyada hep aynı kişiler çıkıyor neden aşı karşıtı doktor çıkarmıyor medya mübalağa yaptı bu covid yüzde dört öldürücü anlayın lütfen"

"Artık hiçbir haber programı inandırıcı değil. Gerçekler asla orda olmadı ama bu kadar yalan da olmamıştı. #TVyikapat bu filim bitsin. Pandemi bitsin. Korku bitsin. Ailene, akrabana, komşuna dön bir bak. Gerçekler orada #KalpKrizleriSalgını #BioNTechYanEtki #asımağdurları"

"Haber spor magazin tv radyo ne kadar mecra varsa #aşı kulisi var. Yoğun bakımlarda yer yokmuş ki zaten yoğununda hiç yeriniz olmadı. Özel hastahanelere alan açtınız. Bu kulisi cesaretiniz var ise 1 sene #sigara ya karşı yaparmısınız eminim toplum için daha faydalı olur @mesutyar"

Tema altında yer alan tweetler incelendiğinde tartışmaların ağırlıklı olarak kullanıcıların gündelik yaşamlarına devam edebilmek için aşı ve PCR testi yaptırmak istememelerinden kaynaklandığı görülmektedir. Sağlık Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığının kamu sağlığını korumak ve vatandaşları aşıya teşvik etmek için almış olduğu tedbirlerden ortaya çıkan bu itirazlar iki ana nedene dayandırılabilir. Bunlardan ilki sağlık pazarına egemen olan küresel ilaç şirketlerine ve ilaç şirketleriyle maddi ilişki içinde olduğu düşünülen kişi ve kurumlara duyulan güvensizliktir. İkinci ana nedenin ise komplo teorileri ve yanlış bilgi olduğu görülmektedir.

5.2.2. Hak Temelli İtiraz

İncelenen tweetlerde yükseltelen itirazlardan bazıları hak ve özgürlüklere vurgu yaparak diğer itirazlardan ayrılmaktadır. Bu tweetlerin çoğunda alınan tedbirlerin anayasaya aykırı olduğu ve tedbir alan kişi ve kurumların bu bağlamda suç işledikleri vurgulanmaktadır.

"@Anadolu_Univ @ProfFuatErdal aşı ve pcr testi Anayasaya uygun degildir burası dsö ülkesi degil dsö nün genelgeleri bizi baglamaz aşı pcr zorunluluğu diye bir şey olamaz. #AsıMasıOlmycam #PcrAsıYoekistemiyoruz #FuatErdalEğitimHakkımaDokunma <https://t.co/CZ1q0GmJUc>"

"@ibbsporistanbul Anayasa ve uluslararası anasmalar bizim haklarımızı güvence altına almışken sizin bu aldığınız karar tam olarak hangi kategoriye giriyor? #PcrDayatmasıDurdurulsun #PCRbitersePandemiBiter #PCRtestinehayır #AsıMasıOlmycam #AsıVePcrDurdurulsun <https://t.co/3dUuKd9e38>"

Anayasal bir hak olmakla birlikte, kullanıcılardan bazıları itirazlarında genel hak ve özgürlüklerden ziyade daha özgül haklara odaklanmışlardır. Bunlardan ilki eğitim hakkıdır. Bazı üniversite rektörlüklerinin covid-19 aşısı ve düzenli PCR testi yaptırmayan öğrencilerin yerleşkelere veya dersliklere girişini kısıtlaması bu itirazların temel dayanağıdır.

"#Aşı ve pcr dayatması nedeniyle eğitim hakkının engellenmesi suçtur. Türk Ceza Kanunu 112. Maddeyi okumadınız sanırım. @EruMedya #ÜnideEğitimHakkıEngelleniyor"

"#ÜnideEğitimHakkıEngelleniyor Anayasanın 42.Maddesi ;"Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz." Aşı ve PCR dayatması ile kimse bizleri şartlı eğitime sürükleyemez. #kyk yurtları #AsıMasıOlmycam"

Tweetlerde eğitim hakkı bağlamında dikkat çeken bir diğer husus, bazı kullanıcıların alınan tedbirleri 28 Şubat süreciyle karşılaştırmasıdır. Bu bağlamda bazı kullanıcılar covid-19'un bir halk sağlığı meselesi olduğunu göz ardı ederek başörtülü öğrencilerin üniversitelere alınmamasını aşı ve PCR yaptırmayan öğrencilerin üniversitelere alınmamasıyla aynı şekilde değerlendirmektedir.

"@Rmeysabilgir Dün başörtülü olanlar üniversitelere alınmıyordu bugün aşı olmayanlar. Nerden bakarsan bak ikisinde faşizimlidir #YurtsuzlarGoezaltında #sali #AsıMasıOlmycam #AJAvBJK #besiktasinmacivar #CFX"

"Neler yaşıyoruz böyle.? #Sağlığın28Şubatı mıdır nedir bu yaşadıklarımız.!? #COVID19 #aşı #pcr #ChpGelirseNeOlacak Ne olacak bunlara devam edecek! twitter.com/sukrantoray1/s..."

Anayasal haklar bağlamında kullanıcıların itirazlarına konu olan bir diğer özgül hak, seyahat hakkıdır. Bu tweetlerde diğerlerinden farklı olarak seyahat hakkının anayasal bir hak olması vurgulanmamakla birlikte kullanıcılar, çeşitli mekânlara girebilmek ve belli hizmetlerden yararlanabilmek için HES kodu, PCR testi ve aşı istenmesinin gönüllülük söylemiyle çelişkili olduğunu ve bu nedenle aşının bir dayatma hâlini aldığını ifade etmektedir. Tartışmalarda dikkat çeken bir diğer husus kovid aşılarının bulaşı engellememesi nedeniyle kısıtlamaların ve PCR testi isteminin yalnızca aşı olmayanları kapsamasının adil olmadığına yapılan vurgudur.

“AVM, Lokanta, Kafe vb yerlere HES kodu yerine AŞI KARTI sorulacak. Oldu olacak görüldükleri yerde kurşuna dizin. Gönüllülük buyusa zorunluluk nasıl olur? İnsan olan sözünü tutar. #DSÖdefol #AsıMasıOlmiycam #KalpKrizleriSalgını #PcrHatalıAşıZararlı #ParisİklimAnlaşmasınaHayır”

“Hastasın taşıyıcısın ama 2 tane BioNTech aşın var. Sinemaya git, konsere git, işine git, uçağa bin, otobüse bin hiç problem değil. Ama aşısızsan ve sağlıklı olsan dahi bunların hiç birini yapamazsın. İşte bilim #Covid_19 #Aşı #varyant #doğalbağışıklık #PCRtestinehayır”

“Pembe bir çerçeve içerisinde iki marka aşı sürekli bize dayatlıyordu! Sinemaya gitmek için aşı gerekliydi, Yurt dışı seyahatleri için aşı gerekliydi. Aslında #aşı zorunlu değildi!?! Ama mecbur bırakılmıştı. Bu arada #BioNTech hisselerine yatırım yapan zengin olmuştu! #Sinovac <https://t.co/ZnlzfFGv3M>”

Hasta hakları çerçevesinde yöneltilen itirazlarda ise kullanıcılar sıklıkla kişilerin tedaviyi reddetme hakkına vurgu yapmaktadır. Bununla birlikte beden üzerinde yalnızca kişinin kendisinin söz sahibi olabileceği bazı tweetlerde hak kavramı üzerinden tartışılırken bazı tweetlerde bedenin “Allah’ın emaneti” olduğu vurgulanarak muhafazakâr anlatıdan hareket edilmektedir.

“Bu bedeni Allah bana emanet etti size değil. Bırakın da sağlığım ile ilgili şeylere ben karar vereyim. #MaltepeRuhuAnıtparkta #AsıMasıOlmiycam”

“İnsanın vücut bütünlüğüne dokunulamaz. Kendi istegi olmadan kimseye müdahale edilemez.”#AsıMasıOlmiycam

“@tgrthabertv @sevdatürkusev @drerol_kose #aşıhakkında Anayasanın 17. maddesini çiğniyorsunuz Bu beden benim aşısızlara ikinci sınıf vatandaş muamelesi yapmaktan vazgeçin, Mrna aşılarını kabul etmiyorum, Aslaaaa güvenmiyorum”

Hasta haklarıyla ilgili tartışmalarda tweetlerden bazılarında kadınların bedenleri üzerindeki haklarına odaklanan feminist protestolarda sıklıkla kullanılan, “Benim bedenim, benim kararım” sloganına gönderme yapılmaktadır.

Bu gönderme bazı tweetlerde yalnızca beden üzerinde kişinin kendisinin söz sahibi olacağını ifade etmek için kullanılırken bazı tweetlerde kadınların bedenleri üzerindeki haklarını savunan kişi veya kurumların aşılı söz konusu olduğunda aynı desteği göstermemesinin eleştirisi olabilmektedir.

"@ttborgtr @TTBKadin Anne karnında bir bebeği jiletle kazımak serbest ama ne idüğü belirsiz bir aşılı yaptırmamak yasak, hadi oradan! #AsıMasıOlmıycam #PCRbiterse PandemiBiter #PcrDayatmasıDurdurulsun"

"Sadece kürtaj yaptırırken mi bedenlerimiz üzerinde söz sahibiyiz?"

@ttborgtr #AsıVePcrDurdurulsun #asiolmayacağım twitter.com/ttborgtr/statu..."

"@ttborgtr @TTBKadin Evet bedenim bana ait ve siz dokunamazsınız #AsıVePcrDurdurulsun"

Tweetlerde yürütülen tartışmalarda konu edilen bir diğer anayasal hak da çalışma hakkıdır. Seyahat hakkı tartışmalarına benzer olarak bu çalışma hakkını konu eden tartışmalarda da bir hak vurgusu yapılmamış; kullanıcıların iş yaşamlarının tedbirler ve politikalar nedeniyle uğradığı zararlara itiraz edilmiştir.

*"#AsıVePcrDurdurulsun #asımağdurları *aşılı olmak istemiyorum *Pcr testi yaptırmak istemiyorum (hiçbir semptom yok çünkü) İşten atılmakta istemiyorum Napıcam bilmiyorum"*

"İş yerinden resmî yazı geldi geçen hafta ya #Aşılı yada #Pcrtesti diye ikisinde yapmadım yarın maç var kale ye destek lazım gol yemeyelim twitter.com/secondvirus/st..."

"AŞILI ve PCR testi yapmıyorum diye ihtar tutanağı ile karşı karşıyayım.Ama Rızıkım ile kimse beni korkutamaz.Allah'a Tevekkül ettim. #AsıVePcrDurdurulsun #asıyahayır #hakkımıhelaletmiyorum #AsıVePcrDurdurulsun @aDilipak @asiefendisii @mucadele_plndm"

Twitter'da anayasal haklara odaklanan tartışmalar değerlendirildiğinde kullanıcıların genel olarak itirazlarını aşılı olmamaları nedeniyle ayrımcılığa maruz kaldıkları argümanına dayandırdıkları görülmektedir. Bu bağlamda ayrımcılık yaptığı düşünülen kişi ve kurumlar, eleştirilerin ve tepkilerin odağı olmaktadır. Yine bu tartışmalarda kullanıcıların kişisel hak ve özgürlüklerini başkalarının hak ve özgürlükleri ile ilişkisi içinde değerlendirmedeği ve pandeminin bireysel değil, kamusal bir mesele olduğunu göz ardı ettiği söylenebilir.

5.2.3. Aşılı Güvenilirliği

Twitter'da tartışılan bir diğer ana tema, aşının güvenilirliğidir. Kullanıcıların aşılıya duydukları güveni zedeleyerek aşılıya mesafeli olmalarını sağlayan en önemli ne-

denin komplo teorileri olduğu görülmektedir. Kullanıcıların tartışmalarda sav olarak öne sürdüğü komplo teorileri ise birbirinden farklılaşmaktadır. Bu çerçevede en sık dile getirilen komplo teorilerinden biri, salgının küresel güçlerin bir oyunu olduğu ve bu küresel güçlerin aşularla insanlara hükmetmeyi amaçladığıdır. Bununla birlikte küresel güçlerin tanımlanmasında ve aşıyla amaçlananın ne olduğu konusunda kullanıcılar birbirinden ayrılmaktadır. Çoğu kullanıcı pandemiyi bir Siyonizm/Deccalizm projesi olduğunu ve amaçlanın aşularla Müslümanların fitratını değiştirerek köleleştirmek olduğunu iddia ederken bazı kullanıcılar küresel şirketlerin kâr elde etmek için virüsü icat ettiğini ve aşığı bir tedavi seçeneği gibi sunduğunu iddia etmektedir. Bu tweetlerde pandemiyi planlı bir proje olduğunu vurgulamak için pandemiden esinlenerek türetilen “plandemi” kelimesi sıklıkla kullanılmıştır.

“#aşihakkında plandemi üzerinden aşularla deccalizme geçme projesi..!”

“@sputnik_TR Hain Dünya devletleri, Siyonist katil Dso-WHO Bill Gates Elon Musk #Pfizer-BioNTech ve işbirlikçisi kukla, satılmış doktorlar, insanlığı AŞI bağımlısı köleler hâline getirmek için, siyonist medya'yı da yanlarına alarak saldırıyorlar.Varyantlar ve #Aşı hiç bitirilmeyecek!”

“Artık ilaç ve aşı şirketlerinin hesapları dolduğuna göre plandemiyi bitme vakti gelmiştir sanırım,yoksa gözünüzü toprak doyursun #PlandemiAnkaraDaBitecek #PcrHatalıAşıZararlı #KalpKrizleriSalgını #AşıVePcrDurdurulsun #DenekDegilBebek #AnayasaGenelGedenÜstündür”

“Doktor maaşları az olduğu için bütün doktor ve hemşireler biontek firmasından ayda 100 bin dolar alıyoruz diye Bill Gates bize beş bilgisayar verdi diye suçlayamazsınız... Büyük oyunu çözdünüz ama para da büyük yeğen #BirSeyYapmalı #MansurYavas #asımağdurları #dgs2021”

“Ortada bir salgın yok ,ası şirketleri para kazanmanın kolayını buldu . Asla asi olmicaz #aşihakkında”

Pandemiyi bir proje olduğunu vurgulamamakla birlikte bazı tweetlerde yine pandemiyi gerçek olmadığına, bir korku politikası olduğuna yönelik inançların dile getirildiği görülmektedir.

“#aşihakkında Ölen insan sayısı 260 ÷ il sayısı 81 = 3.2 Yani il bazında da ölen insan sayısı 3 kişi Gerçekten ölümcül bir salgın olmuş olsa il bazında 3 kişi mi olurdu yoksa yüzlerce insan mi öldü”

“26 Haziran'da ilk mitingi 29 Ağustos ta ikinci mitingi yaptık maskesiz mesafesiz. 11 Eylül'de Maltepe' deki mitinge katıldık hiç birimize birşey olmadı yaşıyoruz. demem o ki salgın falan yok Salgın medyada #aşihakkında”

Yine bazı tweetlerde, amacın ne olduğu belirtilmemekle birlikte, Kovid-19 virüsünün laboratuvarda üretilen yapay bir virüs olduğuna yönelik iddialar da tartışmalarda öne sürülmektedir.

"Virüse aşı değil, Aşıya virüs bulundu." Bir sözle bu kadar güzel anlatılamazdı. #fahrettinkocaistifa #asihakında"

"Aşılılar da hasta aşısızlarda. Aşıya virüs bulundu virüse aşı bulunmadı. Kainat eczanesinden şifa aramak zorundayız artık. #asihakında"

"Bizimle mücadeleye kalkışmak yerine Virüs hangi laboratuvarda yapıldı Kim sürdü? Bunlarabirkalkışmayapsaydınız?!?#ArkaSokaklarAnkarada#hakkımıhelaletmiyorum #AsıMasıOlmıycam #plandemitiyatrosu"

Twitter'daki tartışmalarda sıklıkla öne sürülen bir diğer komplo teorisi de Kovid-19 aşılarının dünya nüfusunu azaltmak için kullanıldığıdır. Çoğunlukla Bill Gates'i hedef gösteren bu tweetlerde aşının ölümcül bir deney sıvısı olduğu vurgulanmaktadır.

"Pandemi yok aşıyla nüfus azaltılıp dünyaya hükmetmek istiyorlar #aşihakında"

"Sizden bilim adamı değil iyi bir billin adamı olur ancak, gavur bills bile açık açık aşı ile insanlığı azaltacağız diyebiliyorken siz gaydırı gubbak Cemile gibi kıvırtıp duruyorsunuz biraz kalbınızın adamı olun be. #AsıMasıOlmıycam #AsıDeğilBiyolojikSilah twitter.com/DrMetinCakir/s... <https://t.co/flcdVmIdiU>"

"DeneySEL sıvıya karşıyız Yeni Dünya Düzenine de karşıyız Covid19 Dünya Nüfusunun Azaltılması ve Kontrol Altına Alma Operasyonudur #BizAşıkKarşıDeğiliz #Zkusaği-OYUnunFarkında #KalpKriziSalgını #AsıVePcrDurdurulsun <https://t.co/gSdaWJXxSX>"

Aşının ölümcül yan etkileri olduğuna dayanarak iddia edilen bir diğer komplo teorisi de biyolojik savaştır. Bazı kullanıcılar ise bu biyolojik savaşın sadece Türkleri hedef aldığına inanmaktadır.

"Sen Türk olduğunu unutabilirsin..ama Düşman Senin Türk olduğunu ASLA unutmaz. Bizde unutmuyoruz.. Bakan Koca #DSOEUElkemdenDefol #AsıMasıOlmıycam #KoeleOlmayacağız #PcrVeAsıyaHayır"

@sevdatürkusev @Orhan380035 Allah'ın verdiği bu canı alsalar yine yılmayacağız. Atalarımız Çanakkale'de vatani canı pahasına savunması ile bizim #AşıDeğilBiyolojikSilah ile mücadelemiz ve bu milleti uyandırmaya çalışmamız aynı ölçüde kutsaldır. #Çarşamba #BioNTechyanetki

"Türkiye bir garip ülke oldu! Virüsten ölen hiç turist olmuyor. Mülteci olmuyor Suriyeli olmuyor. Varsa yoksa TÜRK ölüyor. Virüsün kasti TÜRK'e mi yoksa iki ayaklı virüslerin kasti mi TÜRK'e? Bu Hamile ve Çocuklara çok sardınız bu işin sonu iyi değil..!"

#AşıDeğilBiyolojikSilah <https://t.co/z1VzYno11Q>”

Aşılarla ilgili tweetlerde öne sürülen bir başka komplo teroisi ise mRNA teknolojisine ilişkindir. Bu tweetler mRNA aşılarının insan DNA'sını ve genetik yapıyı değiştirdiği iddiasına dayanmaktadır. Bu iddialara göre mRNA aşıları insanların üreme gibi bazı temel sistemlerini bozmaktır.

“#aşihakkında Bakın, lütfen dikkate alın. mRna 2016 da Çinde denemeleri yapılmış, gen aktarımında kullanıldı ve bebeklere uygulandığında etik olmadığı gerekçesiyle yasaklandı. Bugün mRna nın hedefi virüs değil GELECEK. VEKTÖR VİRÜS AŞILANMAZ. LÜTFEN, BU BİLİMSSEL BİR GERÇEKTİR.”

@kurnali9011 @Shiva_1881 Aşılara vurulmalı, mRNA gen aşısı olan onlar Trans insan #AşıDeğilBiyolojikSilah <https://t.co/XJ3tezgUnb>

@FOXhaber İy reklam Peki yoğun bakım ise orda sizin ne işiniz var bu flm eski di kimse yutmuyor #aşı diye millete kitlediginiz sıvı dan sonra doğan hamile kalan insanlar ne doğuracak merak ediyorum zalimin zulmü Eba Müslim gelmeseydi dünya ya esseklerde çağırır di Mervana mervana

#aşihakkında aşı hem riskli hemde tehlikeli kadınlarda emzirme sorunu çıkıcak erkeklerde kısırlık

Twitter'da aşılardan güvenilirliliği ile bir diğer yoğun tartışma yan etki teması üzerinden yürütülmüştür. Bu tartışmalarda, bahsedilen yan etkiler alerjiden nefes darlığına, baş ağrısından regl döngülerinde bozulmaya kadar çeşitlilik göstermekle birlikte, sıklıkla aşının yaygın olarak kalp kası iltihabına, kalp krizine ve ölüme neden olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda kullanıcıların birçoğunun argümanlarını yanlış bilgilere dayandırdığı söylenebilir. Nitekim çoğu tweette kaynağı belli olmayan iddialar bu yan etkilere kanıt olarak gösterilmiştir. Bazı tweetlerde ise yalnızca yan etkilere ilişkin bilgiler nedeniyle aşıya karşı duyulan çekince dile getirilmiştir. Yan etkiler hakkındaki tweetlerde dikkati çeken bir diğer nokta #asımağdurları ve #BioNTechYanEtki hashtaglerinin kullanıcılar tarafından yan etkiler hakkında bilgi almak isteyenlere önerilmesidir.

“Aşı olmayanlar aşı olanlara ne olacak diye bekliyor. #aşihakkında”

“#asikorur diyen doktorlara sesleniyorum. Aşı sebepli ölen hastaların otopsi sonuçları. Bunu bir doktor açıklar mı? Yoksa bu da mı yalan? #AşıDeğilBiyolojikSilah twitter.com/DrJohnB2/statu...”

@fesraoz Veriler ortada fotoda paylaştım risk fayda analizini kişi kendi yapıp özgür iradesiyle karar vermeli. Ülkemizde şeffaf paylaşılmış bir veri yok yurt dışında durum

vahim FDA yan etkilerden 3.dozu iptal etti. Önce #asımağdurları #BioNTechYanEtki taglarına bakıp öyle karar verilmeli. <https://t.co/jr84A3EoMT>

"Ayrıca tam doz aşılılarda kalp ve kan gibi ciddi sorunların haricinde; vücudun çeşitli yerlerinde kaşıntı eşliğinde döküntü veya/ve şiddetli dış ağrısı yaşanıyor. Sağlık sistemimiz çöktüğü için #asımağdurları etiketiyle yan etki bildirdiğimiz bi sistemimiz var malum"

@Mimarcik3 @snayir @OpDrBilgehan Tee Allahım hâla hafif atlatma diyor. Aşı olan ilk ondört gün geberecek gibi oluyor, atlatırsa daha sonra başka yan etkilerle uğraşiyor. Sen hiç #BioNTechyanetki #asımağdurları okumadın mı?

Kullanıcıların aşuya karşı mesafeli olmalarında etkili olan bir diğer neden de aşının etkinliğine dair yanlış ve eksik bilgilerdir. Bu tweetlerde kullanıcılar aşının Kovid-19 olmayı, bulaşı ve hastalıktan ölüm ihtimalini ortadan kaldırmadığı ve kovid-19 nedeniyle ölüm oranlarındaki artışın aşılamalardan sonra düşmediği iddiasıyla aşının etkililiğini ve dolayısıyla gerekliliğini sorgulamaktadır.

"AŞI;Tedavi etmiyor AŞI; Bulaşmayı önlemiyor AŞI; Maskeyi çıkarmaya yaramıyor. AŞI; 14 günden önce hiç etki etmiyor AŞI; 2 aydan sonrada etkisi kalmıyor AŞI; 2-3 ay sonra nasıl bir yan etki olur bilinmiyor. AŞI; 3-5 sene sonra nasıl bir yan etki olur bilinmiyor. #AsıMasıOlmıycam"

"Benim anlamadığım aşılama arttıkça vaka sayısı da artıyor sonra kalkıp neden aşı olmuyorsun diyorlar. Neden olayım? Bana mantıklı bir tek sebep gösterin. #AsıMasıOlmıycam"

"İki doz BioNTech aşısı olan arkadaşım şu an pozitif ve evde karantinada. Aşı virüse karşı korumuyorsa neden aşı olayım ki? #BoykotKanalD #AsıMasıOlmıycam"

Kullanıcıların aşuya duydukları güveni olumsuz yönde etkileyen bir diğer neden de aşuların faz çalışmalarını tamamlamadığı ve Türkiye’de acil kullanım onayı olmadığına yönelik yanlış bilgilerdir. Bu bağlamda aşının hâlâ deney aşamasında olduğunu iddia eden kullanıcılar tweetlerinde aşı karşıtı olmadıklarına vurgu yaparak denek olmak istemediklerini belirtmektedir. Ayrıca bu kullanıcılar faz çalışmasının tamamlanması ve ruhsatı olmaması nedeniyle "aşı" kelimesine de itiraz etmektedirler. Bu çerçevede kullanıcılar aşı yerine kullandıkları iki terimle birbirlerinden ayırmaktadırlar: "aşı adayı" ve "deneysel sıvı"

"aşı karşıtı" değil,deneysel olan ve faz3 tamamlanmamış sıvı karşıtı demek doğru olanıdır. Şimdi burada herkese soru, Karşıt tezlerin, sorgulamaların,bilimsel anlamda tartışmaların ve verilerin olmadığı yerde nasıl bilimden bahsedilir. #AsıVePcrDurdu-rulsun #DenekDegilBebek twitter.com/ntv/status/144..."

"#aşihakkında Aşı değil faz3 aşamasındaki Aşı adayı"

#aşihakkında deneysel sıvı adi bu aşı olamaz <https://t.co/qs51uc5Rrs>

"Aşı karşıtı değiliz aşı adayı sıvıyı gönüllülük esası diyip alttan alttan zorunlu olarak bize dayatan sistem yüzünden karşıyız. Sorgulamak veya sorgulamamak kişisel tercihtir.#aşihakkında"

"Kimse bu deney sıvılarının, normal aşular gibi olduğuna beni inandıramaz. Kendinizi kandırmayın... #asımağdurları #AsıVePcrDurdurulsun #PcrHatalıAsıZararlı"

Aşı içeriğine yönelik yanlış bilgiler ve aşının içeriğinin ne olduğunun bilinmemesi kullanıcıların aşıya duydukları güveni zedeleyen bir diğer neden olarak bulunmuştur. Buna göre bazı kullanıcılar aşının içinde ne olduğunu bilmediğini için aşıya güvenmediğini ifade ederken bazı kullanıcılar aşının grafen maddesi içermesi veya içeriğinin helal olmayan maddelerden oluşması nedeniyle aşıya karşı çekinmelerini dile getirmiştir.

İçeriğini bilmediğim yiyeceği bile yemem sen kimsin de bana aşı zorunluluğu koyuyorsun ??? #AsıVePcrDurdurulsun #AnayasaGenelgedenÜstündür

"Pfizer BioNTech aşısı laboratuvarında incelenmiş. Sonuç acayip bağlantılar yapan kristal yapılar. Muhtemelen grafen.rumble.com/vl83lx-pfizer-...#YatacakYerinizYok #AsıVePcrDurdurulsun"

"Çocuğum gayet sağlıklı normal grip bile olmamış.Ben gidip elin gevurunun ne idüğü belirsiz aşısını yaptırıcam öyle mi?Bunu bizden isteyip dayatanlarda müslüman!.... biontec #hakkımıhelaletmiyorum #kykurtları #asımağdurları"

Çözümlemede aşılama sürecinde kişilere bir onam formu imzalatılması kullanıcıların aşılarla duyduğu güveni zedeleyen bir diğer neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Onam formuna bağlı olarak kullanıcıların güvenini sarsan ise oluşabilecek herhangi bir komplikasyona ilişkin tüm sorumluluğu imzaladıkları formla kendilerinin almasıdır.

#aşihakkında Şimdiye kadar hangi aşıda onam formu imzalatılmış söylermisiniz?

"#AyдынÜniversitesiKapılarıAç @drfahrettinkoca çıkıp oluşabilecek her türlü kötü sonuçta veya ölümdede sorumluluğu üstüne alsın bizde aşı olalım hem aşıyı dayatıyorsunuzhemde kimse sorumluluk almıyor #AsıMasıOlmyıcam"

"yarına garantisi olmayan bir hayat yasıyoruz kovid-19 dan belki ölmedik baska sebeble hastanede olcam neyin garantisi var ustelik imza attiriyosunuz sorumluluk almyosanız ben bu asiya güvenmiyorum olmuyorum olmuycam sonuna kadar #AsıMasıOlmyıcam #AsıMasıOlmyıcam"

Kullanıcılardan bazıları tartışmaya neden belirtmeksizin sadece aşıya güvenmediklerini belirterek katılırken yalnızca 3'ü literatürde aşı reddi tanımlamasına

karşılık gelecek şekilde hiçbir aşıya güvenmediğini belirtmektedir. Bu noktada dikkat çeken husus hiçbir aşıya güvenmediğini ifade eden kullanıcıların tweetlerinde pandeminin gerçek olmaması, aşının biyolojik bir silah olması gibi komplo teorilerine de gönderme yapılmasıdır.

*"#aşihakkında aşıya güvenmeyerek aşı olmak istemeyen insanları artık rahat bırakın."
"Aşı sanki çok tehlikeli. #AsıMasıOlmycam twitter.com/ufukcoskunn/st..."*

"Bugüne kadar aşılarla inanmadım ve inanmam. Eski yıllara baktığımızda ölüm oranları aynı. Eğer ki böyle bir salgın olmuş olsa ülke nüfusunun yüzde 10 ölmüş olmalıydı. Kalp krizleri aşıdan kaynaklı #aşihakkında"

"#aşihakkında asla güvenmiyorum hiçbir asiya saglik bakani yargilanacak gorecek bu gözler"

"Hiçbir aşı ve ilaç güvenli değil ! #AsıDeğilBiyolojikSilah #AsıMasıOlmycam"

Aşı güvenilirliği ile ilgili tweetlerin betimsel analizi genel olarak değerlendirildiğinde kullanıcıların aşıya karşı mesafeli olmasının ağırlıklı olarak komplo teorilerinden ve yanlış bilgilerden kaynaklandığı söylenebilir. Bu çerçevede kullanıcılar tarafından dolaşıma sokularak yeniden üretilen yanlış bilgiler ve komplo teorileri birbirlerinden farklılaşmaktadır. Bununla birlikte çoğu kullanıcı aşı karşıtı olarak tanımlanmaya itiraz ederken çok az kullanıcının kendisini aşı karşıtı olarak konumlandığını söylemek mümkündür.

6. Sonuç

Araştırmanın birinci sorusu, Twitter'da aşıyla ilgili tartışılan konuların nicel içerik çözümlemesiyle yanıtlanmıştır. Buna göre aşı kararsızlığı yaşayan kullanıcılar en çok, aşıyla ilgili aktörler, kurumlar ve uygulamalar; aşının güvenilirliği ve alınan tedbirler nedeniyle engellendiğini düşündükleri hakları konularında tartışmışlardır. Araştırmanın diğer üç sorusunun yanıtı ise birbirleriyle ilişki içindedir. Buna göre; aşı kararsızlığı yaşayan kullanıcılar aşının güvenilirliğini en çok komplo teorileri üzerinden sorgulamıştır. Teyit.org'un (2021d) araştırma raporundan hareketle, kullanıcıların tweetlerinde sıklıkla argümanlarını komplo teorileriyle birlikte aşının kalp hastalıkları ve ölüme yol açtığı ya da ölümlerle sonuçlanan yan etkileri olduğu, aşının virüse karşı hiçbir koruyuculuğunun olmadığı ve aşının faz çalışmalarını tamamlamadığını iddia eden yanlış bilgilere dayandırdıkları görülmüştür. Çalışmada pandeminin küresel çete/Siyonistler tarafından planlanan bir program olduğu, bu programın deccalizme geçmeyi veya nüfusu kontrol altına almayı planladığı gibi öne çıkan komplo teorileri "Bill Gates ve "küreselciler" merkezli anlatılar" olarak tanımlanan kategoriyle örtüşmektedir. Bununla birlikte

çalışmada argümanlar daha çok muhafazakâr söylemden hareketle öne sürülse de bunların arasından bazı tweetlerdeki pandemi planının Türkleri hedef aldığı yönündeki argümanlarda milliyetçi bir söylem öne çıkmaktadır. Argümanların komplo teorilerine dayandığı tweetlerde pandemi, aşı, bilim kurulu ve sağlık bakanı kelimelerinin yerine kullanılan “plandemi”, aşı “deneysel sıvı”, “filim kurulu”, “Bill’in kurulu” ve “salgın bakanı” gibi ifadelerle aşının ve kurumların itibarı zedelenmeye çalışılmıştır. Buna karşın yanlış bilgilerden hareket edenler ise daha çok “aşı aday” ifadesini tercih etmiştir.

Aşı karşıtı hareketlerin güçlenmesinde ve aşı kararsızlığının artmasında; komplo teorilerinin yükselişi, hakikatin değerini yitirmesi, bireysel inanç ve düşüncelerin olguların yerini alması ve bireysel hikâyelerin önem kazanması gibi postmodernitenin imlerini görmek mümkündür. Nitekim yapılan çalışmalar var olan bilimsel bilgiye rağmen inançlardan beslenen komplo teorilerinin ve yanlış bilginin aşılarda kabulü üzerindeki olumsuz etkisini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde bu çalışmada da ticari bağlantılar ve finansal ilişkiler nedeniyle doktorlara, bilime, sağlık sistemine, sağlık örgütlerine, medyaya ve hatta bürokratlara güvenilmediği tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada diğer araştırmalardan farklı olarak aşılama sürecinde onam formu imzalatılmasının aşının güvenilirliğinin sorgulanmasına yol açtığı görülmüştür. Bu nedenle neoliberal politikalarla bireylere daha fazla sorumluluk atfedilmesinin ve sağlık sektörünün ticarileşmesinin sağlık alanında faaliyet gösteren kişilerin ve kurumların güvenilirliğini zedeleyerek aşılar şüpheyle yaklaşılmasını beslediği söylenebilir. Neoliberal politikalarla birlikte bireysel hikâyelerin önem kazanması, sağlığın ticarileşerek gösteriye dönüşmesi ve bireylere atfedilen birincil sorumluluk komplo teorilerini ve aşı kararsızlığını beslemektedir.

Çalışmada ayrıca gündelik hayatta sıklıkla “aşı karşıtı” olarak tanımlanan ve kovid aşısına karşı mesafeleri nedeniyle homojen bir grup olarak değerlendirilen bireylerin aşıya mesafelerinin aynı olmadığı belirlenmiştir. Tweetleri analiz edilen kullanıcıların çok azı kendisini aşı karşıtı olarak tanımlarken diğer kullanıcıların aşı kararsızlığının nedenleri birbirinden farklıdır. DSÖ’nün (2013, s. 1) çalışmasından hareketle; kullanıcıların aşı kararsızlığına, güven ve hâlden memnun olma faktörlerinin etki ettiği görülmüştür. Bu nedenle infodeminin, bireylerin aşı kabulünü azaltan inançlar ya da algılarla tutumsal engellere yol açtığı söylenebilir. Aşılarla ilgili internet ortamında sıklıkla dolaşan yanlış bilgi yığını, bireylerin güvenilir ve doğru bilgiye ulaşmasını engellemektedir. En fazla çevirim içi platformlarda dolaşıma giren farklı türdeki yanlış bilgi, infodemik bir sorun olarak aşı kararsızlığını besleyen bir kamu sağlığı ve güvenliği meselesi olarak görülmelidir. Sosyal medya platformları yanlış bilgiyle mücadelede bir takım denetleme mekanizmaları

geliştirse de kullanıcılar oluşturdukları içeriklerde farklı karakterler kullanarak algoritmaları atlatmaktadır. Bu çerçevede çalışmada analiz edilen tweetlerin çoğunda “aşı” yerine “aşı”, “sıvı” gibi yazım biçimlerinin tercih edildiği görülmüştür. Böylelikle Twitter’ın denetim radarından kaçan bu tweetlerde yanlış bilgi yeniden üretilerek dolaşıma girmektedir. Bu nedenle, kurumsal denetim mekanizmalarının önemi yadsınmamakla birlikte, kişilerin bilgiyi doğru şekilde değerlendirebilme-lerinde dijital medya okuryazarlığı becerilerinin geliştirilmesi daha etkili bir yöntemdir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Makale yazarları herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Kaynakça

- Akyüz, S. S. (2021) “Aşı Karşıtlığı ve Şeffaflık Algısında İletişim Pratikleri ve Siyasal Aidiyetlerin Rolü” Yeni Medya Elektronik Dergisi, 5 (2), 172-185
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., ve Yıldırım, E. (2010). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Sakarya Yayıncılık, 5. Basım. Sakarya.
- Atalay, S. (2019). Sosyolojik Bakış Açısından Aşı Karşıtlığı ve Halk Sağlığı. T. Yılmaz (Ed.), Psikoloji, Sosyoloji ve Coğrafya Bakış Açısından Sağlık içinde Ankara: Berikan Yayıncılık. ss. 61-92.
- Badur, S. (2011) “Aşı Karşıtı Gruplar ve Aşılarla Karşı Yapılan Haksız Suçlamalar.” ANKEM Dergi, 25(Ek 2), ss. 82-86
- BİLGİmag (2020) ‘İnfodemi Virüs Kadar Hazırlıklı Olmamız Gereken Bir Güvenlik Sorunu’ <https://mag.bilgi.edu.tr/tr/haber/infodemi-virus-kadar-hazirlikli-olmamiz-gereken-bi/>, (Erişim Tarihi: 07.03.2021)
- Brennan, J. S., Simon, F. M., Howard, P. N., & Nielsen, R. K. (2020). Types, Sources, and Claims Of Covid-19 Misinformation. Reuters Institute for the Study of Journalism. <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/types-sources-and-claims-covid-19-misinformation.>, (Erişim Tarihi:05.03.2021)
- Doğruluk Payı.com (2021a) Covid-19 Aşısıyla İlgili Söylentiler ve Komplo Teorileri, <https://www.dogrulukpayi.com/bulten/covid-19-asisi-ile-ilgili-soylentiler-ve-komple-teorileri>, (Erişim Tarihi:15.10.2021)
- DSÖ (2013) What Influences Vaccine Acceptance: A Model of Determinants of Vaccine Hesitancy, https://www.who.int/immunization/sage/meetings/2013/april/1_Model_analyze_driversofvaccineConfidence_22_March.pdf, (Erişim Tarihi: 07.10.2021)

- DSÖ (2017) Vaccination and Trust: How Concerns Arise and The Role of Communication in Mitigating Crises, https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0004/329647/Vaccines-and-trust.PDF, (Erişim Tarihi:07.10.2021)
- DSÖ (2020). Novel Coronavirus (2019-nCoV) Situation Report-13, <https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200202-sitrep-13-n-cov-v3.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.10.2021)
- DSÖ (2021a) COVID-19 Vaccines and Vaccination. <https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/covid-19-vaccines-and-vaccination>, (Erişim Tarihi: 02.10.2021)
- DSÖ (2021b) Vaccines and Immunization, https://www.who.int/health-topics/vaccines-and-immunization#tab=tab_1, (Erişim Tarihi: 29.09.2021)
- Dubé, E., Ward, J. K.; Verger, P. ve MacDonald, N. E. (2021) “Vaccine Hesitancy, Acceptance, and Anti-Vaccination: Trends and Future Prospects for Public Health” *Annual Review of Public Health*, 42, ss.175–191
- Etesaminia, S. ve Bağcı Derinpınar, K. (2021) “Aşı Tereddütlerinde Sosyal Medyanın Rolü” *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi* 7(2): ss.377-390
- Facebook (2021) COVID-19 ile İlgili Yanlış Bilgilere Karşı Birlikte, <https://tr-tr.facebook.com/formedia/blog/together-against-covid-19-misinformation-a-new-campaign-in-partnership-with-the-who>, (Erişim Tarihi: 17.10.2021)
- Fisk, R. J. (2021) “Barriers to Vaccination for Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Control: Experience from the United States.” *Global Health Journal*, 5, ss. 51-55
- Gölbaşı S. D., Metintaş S. COVID-19 Pandemisi ve İnfodemi. *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi*. 2020;5(COVID-19 Özel Sayısı):126-37.
- Kader, Ç. (2019) “Aşı Karşıtlığı: Aşı Kararsızlığı ve Aşı Reddi.. *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi*. 4(3), ss. 377-88
- Macdonald, N. E. ve Dubé, E. (2020). Promoting Immunization Resiliency in The Digital Information Age. *Can Commun Dis Rep*, 46, 20–24.
- Özceylan, E.; Toprak, D. ve Esen E. S. (2020) “Vaccine Rejection and Hesitation in Turkey”. *Human Vaccines and Immunotherapeutics*, 16(5), ss.1034-1039
- PAHO (2021). Understanding The Infodemic And Misinformation in The Fight Against Covid-19, https://iris.paho.org/bitstream/handle/10665.2/52052/Factsheet-infodemic_eng.pdf?sequence=14&isAllowed=y, (Erişim Tarihi: 22.02.2021)
- Stemler, S. (2000). “An Overview of Content Analysis”, *Practical Assessment, Research and Evaluation*, 7/7, s. 1-7
- Teyit.org (2021a) <https://teyit.org/analiz-guncel-onam-formunun-covid-19-asisinin-fazcalismalarinin-bitmedigini-gosterdigi-iddiasi>, (Erişim Tarihi: 15.10.2021)
- Teyit.org (2021b) <https://teyit.org/analiz-pfizer-bioNTech-asisinin-yan-etkisinin-olumoldugu-iddiasi>, (Erişim Tarihi: 15.10.2021)

- Teyit.org (2021c) <https://teyit.org/analiz-pfizer-BioNTech-covid-19-asisinin-yuzde-99-grafen-oksit-icerdigi-iddiasi>, (Erişim Tarihi:15.10.2021)
- Teyit.org (2021d) “Türkiye’de Aşı Dezenformasyonu: Yanlış Bilgiyi Kimler Yayıyor, İlişki Ağları Ne?” <https://teyit.org/teyitpedia-turkiyede-asi-dezenformasyonu-yanlis-bilgiyi-kimler-yayiyor-iliski-aglari-ne>, (Erişim Tarihi: 18.10.2011)
- Twitter (2021) Bağlantıları Engellemeye Yönelik Yaklaşımımız, <https://help.twitter.com/tr/safety-and-security/phishing-spam-and-malware-links>, Erişim Tarihi: 20.10.2011
- Ünver, H. A. (2020) “Türkiye’de Doğruluk Kontrolü ve Doğrulama Kuruluşları” EDAM Siber Politikalar ve Dijital Demokrasi, <https://edam.org.tr/wp-content/uploads/2020/06/T%C3%BCrkiye-de-Do%C4%9Fuluk-Kontrol%C3%BC-ve-Do%C4%9Fulama-Kurulu%C5%9Flar%C4%B1-Ak%C4%B1n-%C3%9Cnver.pdf>, (Erişim Tarihi: 07.10.2021)
- White, M. D. ve Marsh, E. E. (2006). “Content Analysis: A Flexible Methodology”, *Library Trends*, 55/1, s. 22-45.
- Wolcott, H. F. (1994). *Transforming Qualitative Data: Description, Analysis, and Interpretation*. Sage.
- Yıldırım, A. (2020) “Dijital Çağda Dijital Pandemi: Türkiye’de Covid-19 Gündemi” *Intermedia International e-Journal*, 7(3): ss 381-401
- Yıldız, Z.; Gencer, E. ve Gezegen, N. F. (2021) “Covid-19 Pandemi Sürecinde Geliştirilen Aşılara Karşı Bireylerin Tutumlarının Değerlendirilmesi Üzerine Uygulamalı Bir Çalışma” *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 12(3), 877-889.
- YouTube (2021) YouTube, Yanlış Bilgilendirmelerle Nasıl Mücadele Ediyor? https://www.youtube.com/intl/ALL_tr/howyoutubeworks/our-commitments/fighting-misinformation/, (Erişim Tarihi: 19.10.2011)

COVID-19
Vaccine
2019-nCoV